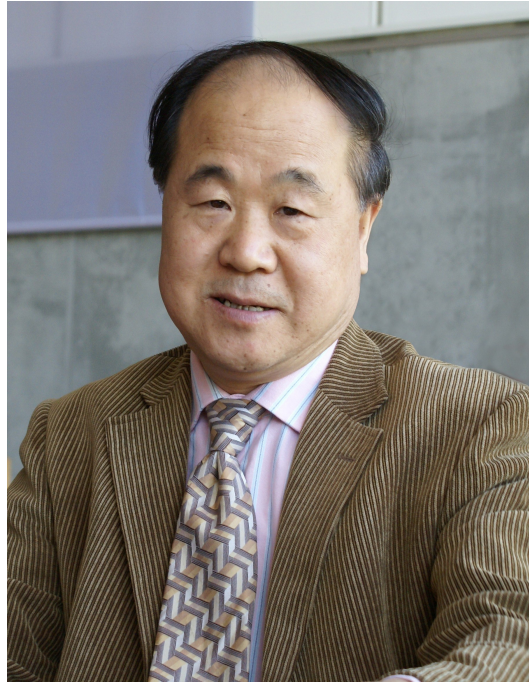

EURÁZSIAI KALEIDOSZKÓP

Guan Moye

管谟业

Mo Yan

莫言

A világ művészeti gyöngyszemei

6. előadás: Mo Yan hallucinatív realizmusa és az Irodalmi Nobel Díj

Farkas Flórián
Mikes International
Hága, 2015. január 22.

Az Eurázsiai Kaleidoszkóp prezentációs (pdf), valamint hanganyaga (mp3) szabadon felhasználható egyéni, illetve oktatási célra. Kereskedelmi felhasználás esetén a Mikes International írásbeli engedélye szükséges.

© Mikes International, 2001-2015

***KérjeteK és adatik néktek; keressetek és
találtok; zörgessetek és megnyittatik néktek.***

Máté 7:7

Bevezetés

- 2012. október 11.: Irodalmi Nobel Díj odaítélése: „*hallucinatív realizmussal keveri a népmesét, a történelmet és a valóságot*”.
- Második kínai, aki megkapja, de az első, aki Kínában élve lett kitüntetve – Gao Xinjian – 2000 (Franciaország).
- A Nobel Díj óriási nemzetközi elismertsége és értéke → óriási visszhang minden esetben - kínai irodalom sikere a jelenlegi globalizált világban (az ország gazdasági sikere is ebben nagy szerepet játszik)
- Mo Yan a legkedveltebb író ebben a pillanatban: hiteles hang, remek stílus, nagy mesélő a kínai klasszikus regény és szájhagyomány legjobb képviselőjeként. Hihetetlen őserő árad regényeiből, elbeszéléseiből.

Életút – munkásság - (politikai) kritika

- Heves politikai kritika a (nyugati) médiában – ritka, de nem egyedi eset. Munkásságát és a kritikát élettörténete magyarázza a legjobban.
 - 1955-ben született Shandong tartomány Gaomi járásában → regényei többségébe a szülőhelye fikcionált változatában zajlanak (Északkeleti Gaomi Város – Northeast Gaomi Township).
 - Életút: - **Change - What Was Communism?**
 - Parasztcsalád, az általános iskolából 11 évesen kizárják a Kulturális Forradalom idején.
 - Pásztor éveken keresztül → rengeteg orális történetet hallgatott meg.
 - 1976-ban belép a hadseregbe → leérettségizik, majd a hadseregben tovább folytatja tanulmányait, elkezd írni.
 - 1991-ben a Pekingi Egyetemen irodalom szakon végez.
 - Miért kezdett írni? - Hogy jobban éljen.
 - Nyugati média: írói álnév Mo Yan (莫言) == 'ne beszélj', eredeti neve: Guan Moye (管谟业) → anyja mondta ezt neki kiskorában, hogy védje a felesleges, veszélyes elszólásoktól

Életút – munkásság - (politikai) kritika

- Politikai támadások (pld. Salman Rushdie, Herta Müller) → a Kínai Írószövetség alelnöke + 2012. júniusa: részt vett Mao 1942-es pamfletjének kézzel való újraírásában (irodalommal kapcsolatos tézisek Yan' an Fórum 70. évforduló).
- A támadások kizárólag politikai természetűek → igazából a nyugati értelmiség egy részének álliberális és intoleráns álláspontját képviselik a jelenlegi Kínával szemben.
- Mo Yan saját magát és munkásságát a kínai vidék/parasztság írói szószólójaként pozicionálja: interjúk, Nobel Díjjal kapcsolatos hivatalos beszédek. Ez az uralkodó motívum, a vörös fonal.
- Irodalmi anyag – háttér: saját (családi) élettapasztalat, a rengeteg történet, amit a vásárokon hallott, a kínai klasszikus irodalmi hagyomány és egy kicsit William Faulkner és Gabriel García Márquez.
- *„Az én stílusom a piaci mesélő stílusa, az a stílus, amelyben nagyapám, nagyanyám és a falu többi öregje történeteket meséltek.”*

Életút – munkásság - (politikai) kritika

- *“Az író számára a legjobb út az, hogy írásain keresztül beszéljen. Minden, amit el kellett mondanom megtalálható az írásaimban. A beszédet elfújja a szél; az írott szót nem lehet kitörölni. Azt szeretném, hogy vegyék a fáradságot és olvassál el könyveimet. Erre nem kényszeríthetem önöket, és ha el is olvassák az írásaimat, nem várhatom el, hogy véleményük megváltozzék. Olyan író még nem született soha a világon, akit minden olvasó kedvel. Ez főleg igaz a mai időkre.”*
- Mo Yan nem a rendszer irodalmi szócsöve! Kritikusai ha elolvasták volna regényeit, elbeszéléseit, hamar rájöttek volna erre. Rendkívül kritikus politikai és társadalmi értelemben Kínával és az emberi állapottal szemben. A beszédei alapján a következőt lehet róla mondani:
 - A vidék írója.
 - Az irodalom a politikáról szól.
 - Ő maga nem beszédekben vagy élő társadalmi összejöveteleken mondja el véleményét, hanem íásaiban.
- Fő narratívái, forrásai:
 - Természeti, hazai: P'u Sung Ling (1640-1715): *Különös történetek egy kínai stúdióból* – fa alatt ülve gyűjtötte a történeteit.

Életút – munkásság - (politikai) kritika

- Ez a könyv rendkívül népszerű Kínában minden korosztályban → a két író szülővárosa közel van egymáshoz, hasonló színhagyományból táplálkozik mindkettő.
- Vallás → ***Life and Death Are Wearing Me Out***
 - Valós és természetfeletti ötvöződik
 - Természeti vallásos élmény: a természetben mindennek van lelke (l. Yan Lianke: ***Dream of Ding Village*** – a megmérgezett 12 éves fiú / narrátor nem inkarnálódva tér vissza, hanem lelke ott marad és figyeli az élőket)
 - Buddhista körforgás: szamár, ökör, disznó, kutya, majom, ember
- Helyi opera: maoqiang → ***Sandalwood Death***
 - Az opera a nép nyitott iskolája
 - A kínai irodalmi hagyomány és a nyugati irodalmi technika ötvözése → újfajta kínai irodalmi hagyomány

Életút – munkásság - (politikai) kritika

- **Red Sorghum**: újfajta irodalmi feldolgozása a kínai történelemnek → eltér a nemzeti történelmi orthodoxiától: nem forradalmi mítosz (a generációk egyre degeneráltabbak, hol a fejlődés?) - Zhang Yimou/Li Gong + **Big Breasts and Wide Hips**
- **Frog**: egy kulcsfontosságú nemzeti intézmény irodalmi feldolgozása, kritikája.
- **Garlic Ballads**: direkt politikai kérdés: *“A legnagyobb kihívásom ebben a regényben az volt, hogyan lehet egy sötét társadalmi kérdést úgy kezelni irodalmilag, hogy ne váljék pusztá szociológiai elbeszéléssé. Felforrosódott indulatok és harag eltörlik az irodalmat és pusztá szociológiai jelentéssé silányítják. Minden író tagja a társadalomnak, így joga van a saját véleményhez, de amikor ír, akkor egy humanista álláspontra kell helyezkednie és aszerint írnia. Csak ebben az esetben tud az irodalom kiindulni az eseményekből és azokat transzcendálnia, nemcsak politikai érzékenységet mutatnia, hanem túlnőnie a politikán.”*

Cenzúra: *Garlic Ballads*

- *'Betiltották Kínában'* – jó reklámszlogen.
 - Könyvbetiltások.
 - Yan Lianke: *Serve the People!* (Mao képének meggyalázása)
 - Gao Xingjian 2000. évi Nobel Díjának agyonhallgatása
- Mo Yan: *“Általában nem értek egyet a cenzúrával, de totális szabadság vagy totális cenzúra nem létezik, mert az irodalmi gyakorlat és a cenzúra viszonya összetett, az író 'belső szabadsága' felülírja úgy a szerző, mind a körülmények hatását”.*
- **Garlic Ballads:**
 - Történelmi esemény, Cangshan Fokhagyma Incidens – 1987.
 - A könyv először 1988. áprilisában jelent meg Kínában: **Garlic 1988**
 - 1 év múlva be lett tiltva (Tiennamen); 1993-ban újra ki lett adva, kissé más címmel – **Garlic 1993**
 - 1989-ben megjelent Taiwanon – **Garlic Taiwan 1989**
 - Az 1990-es évek végén a szerző átdolgozta, 2009-ben újra az eredeti címmel jelent meg Kínában – **Garlic 2009**

Cenzúra: *Garlic Ballads*

- A regényt lefordították különböző nyelvekre: holland, francia, német, héber, olasz, koreai, spanyol, svéd, s angol – Howard Goldblatt – **Garlic US** (1995)
- E kiadások elemzése sok tanulsággal jár a cenzúra/szerkesztés természetének megismerésében.
- Legnagyobb különbség a regény végén → fikció, senki se siessen gyors következtetéseket levonni
 - Garlic 1988, Garlic Taiwan 1989, Garlic 1993 → óvatosság + finom célzás Mao 1942-es Yan'an konferencián elhangzott mondataira → az író felelőssége a 'nép szellemi fertőzéséért'
 - Hiányzik a Garlic US-ből, s a Garlic 2009-ből → első következtetés, hogy 20 év múlva a politikai környezet ezt lehetővé tette (a nyugati közönség pedig ezt egyáltalán nem értette volna meg)
 - DE, várjunk csak a következtetéssel egy kicsit
- Sztálin idézet – Garlic US, de egy folyóiratban 1988 October, s Garlic 1988 s Garlic Taiwan 1989 tartalmazza de egy híres embernek tulajdonítja. Garlic 1993 pedig egyáltalán nem.
- Garlic 2009 utóirata: ez nem is Sztálin idézete, hanem maga Mo Yan találta ki!

Cenzúra: *Garlic Ballads*

- Garlic October 1988 az idézet közvetlenül a szöveg előtt található, tehát a fikció része → hol ér véget a szerkesztés és hol kezdődik a cenzúra? Valójában az amerikai szerkesztők tértek el az író szándékától (külön oldalra, 4 oldallal a narratíva elé helyezték!!!)
- Garlic US 1995 úgy hirdette meg (fülszövegben), mint egy csodálatos brutális történetet, amelyet Kínában betiltottak ('Banned in China')! De 2 éve már újból megjelent Kínában... → reklám, propaganda...
- Minden fejezet egy bárd (Zhang Kou) énekével kezdődik: az amerikai kiadásban a bárd (politikai kritikai) szövege le van tompítva! Úgyszintén a rendőrségi brutalitás vele szemben a fő szövegben!
- Minden kiadásban, kivéve az amerikai, a regény három hivatalos újságcikkkel zárul (Masses Daily): ezen keresztül Mo Yan hihetetlen keménységgel parodizálja a pártállami propagandát. Miért hiányzik ez az amerikai kiadásból? Helyhiány? Az angolszász olvasók kímélése? Ez nem cenzúra??
- Howard Goldblatt tisztességes fordító de ő is egy politikai-hatalmi rendszerben alkot → szerkesztés, reklám, disztribúció → cenzúra és szólásszabadság fetisizálása: fekete-fehér, jó-rossz, manicheista koncepció

Mo Yan reálpolitikussága

- Az 2012. évi Irodalmi Nobel Díj elnyerése óta Mo Yan a nyugati sajtó egy része számára a kínai rezsim minden vélt vagy valós hibájának áldozati báránya.
- Hány nyugati író szokat a politikai / társadalmi szerepvállalása alapján megítélni?
- Mo Yan írói, filozófiai munkássága a nyugati sajtó és értelmiség egy része számára terra incognita → Kína-kritikájuk fő célpontja
- Minden megtalálható írásaiban.
- 1989: Elhagyott gyermek: katonai terepjáró sofőr balesete → megfegyelmezték az igazmondásért → 2012. nyara Mao Yan'an-i beszédének másolata → valami másolása kényszer hatására nem ugyanaz, mint szabadon megválasztani mit írunk.
- Mo Yan egy szürke zónában operál. *“Vannak akik az utcán szeretnek ordítani, de azokat is tolerálnunk kell, akik a szobájuk csendjét választják, hogy az irodalom révén elmondhassák véleményüket”*.
- Évezredekén keresztül Kína uralkodói tisztában voltak az irodalom hatalmával → az irodalmi kultúra mindig is része volt a politikai-hatalmi rendszernek.

Mo Yan reálpolitikussága

- Mao idejében az irodalom a hatalom szolgai kiszolgálója volt. Mo Yan munkássága teljesen elrugaszkodik a szocialista-realista hagyománytól. Fantasztikus realizmus, groteszk, sokrétű, hallucinatív realizmus.
- Legnagyobb műve → ***Life and Death Are Wearing Me Out***
 - A történelmi fikció igazi remekműve → 1950-2000
 - Kritika az állatok szájából hangzik el
 - Nem egyszerűen történelmi krónika, hanem az egyszerű ember elpusztíthatatlanságának, szívósságának emlékműve
 - A történelmi erők meghatározóak de úgyszintén az egyén döntései is! A hivatalosság, de a liberális, feminista tabuknak sem kímélője.
 - Mo Yan etikai rendszere a hivatalos moralitás megkérdőjelezése: vágy, sors, történelem felhasználása → egyéni felelősség! Nem mindenért Mao és rendszere a felelős.
 - A klasszikus kínai irodalmi hagyomány és modern elemek kombinálása → művei a legsokrétűbbek az egész világirodalomban.

Mo Yan reálpolitikussága

- Steven Moore – 2008. Washington Post: *“Az elmúlt 20 évben Mo Yan brutálisan vibráló történeteket írt a vidéki Kínáról, amelyek szembe mennek a hivatalos ideológiával és az individualizmust dicsőítik a konformizmussal szemben”.*
- Mo Yan egyrészt nem a rendszer apologétája másrészt nem disszidens. *“Egy nagy regénynek nem kell a földön hemperegnie, mint egy megfélemlített ölebnak, vagy üvöltenie mint egy sakálnak a csordában. Olyannak kell lennie, mint bálnának, egyedül úsznia, s nagyokat lélegzenie a széles tengeren.”*

A nemzeti történelem Mo Yan értelmezésében

- Regényeinek többsége Kína XX. századi történelmi kontextusában zajlanak, főleg 1949 után.
- Japán megszállás:
 - *Red Sorghum*
 - *Big Breasts and Wide Hips*
 - *(Frog)*
- Nem idealizált történelem → szembe megy a hivatalos értelmezzéssel, egyének önző vágyai befolyásolják az eseményeket, döntéseiket
- Nemzeti ↔ kommunista szembenállás a megszállás alatt is, brutális polgárháború → generációs degenerálódás
- Hayashi Fumiko → *Floating Clouds*
 - Japán megszállás a japán társadalom alsó rétegeinek szemszögéből – idilli élet
 - Személyes
- Pán-ázsiai megbékélés

Egyéni jogok vs közösségi jogok (abortusz)

- William Faulkner & Gabriel García Márquez: *két forró kemence*
- William Faulkner: **Wild Palms – Old Man** → **If I Forget Thee, Jerusalem**.
 - 1939. Wild Palms
 - 1990: If I Forget Thee, Jerusalem
 - Szerkesztés – cenzúra ?
 - Charlotte & Harry: vadházasság, abortusz
 - Nemi szerepek felcserélése (Harry nem vállalja az öngyilkosságot, a szökött fegyenc inkább visszatér a börtönbe)
- Mo Yan: **Frog**
 - Nemzeti politika
 - Brutális végrehajtása a vidéki Kínában → ellenállás a hagyomány és érzelmek alapján
 - Minél brutálisabb az elnyomás, annál jobban kívánnak a nők anyák lenni
 - Sokrétű regény: több forma ötvözése: elbeszélés, episztoláris, dráma (!). Egyéni felelősség.

Fordítás / modern kínai irodalom / irodalmi globalizáció

- Mo Yan tanult egy kicsit angolul, de alapvetően nem beszél idegen nyelveket.
- Teljesen megbízik a fordítóiban. Nagy szükség is van rájuk, mert a Nobel Bizottságnak csak egy tagja tud kínaiul olvasni.
- *“Amikor egy író ír, bárkire gondolhat csak a fordítóra nem. Nem feledkezhet meg mindenkiről, de egyről meg kell feledkeznie: a fordítóról. Csak abban az esetben hozhat létre komoly irodalmat, igazán autentikus kínai műveket”.*
- Talán a legfontosabb fordítója Howard Goldblatt. Remek a viszonyuk, tökéletes a bizalom.
- *“Addig amíg nem tévedek szavakban, kifejezésekben, vagy hosszabb részekben, kötelességem, hogy olyan módon fordítsak, hogy a szerző intencióját tolmácsoljam, nem feltétlenül azt, amit leírt (szavakat). Ez egy finom, de fontos különbség”.*
- Kínai irodalom: az ország gazdasági talpraállása → igény a modern kínai irodalom fordítására a világpiacon
 - Sokan (kínaiak) fordítanak világirodalmat kínaira, de kevesen vannak, akik a kínai irodalmat le tudják fordítani idegen nyelvekre → globalizáció ezt talán megoldja (kínaiak külföldön)

Összefoglalás

- E.M. Forster → Giuseppe Tomasi di Lampedusa: *Il Gattopardo*
- A világirodalom egyik legsokrétűbb írója
- A vidéki Kína irodalmi megjelenítése → új forma (de mégis régi)
- Nagy mesemondó
- Nemzeti történelem újraértelmezése + hagyományok újrafelfedezése
- Komoly társadalomkritika
- Modern kínai irodalom globális megjelenítése

Irodalom – könyv

- Luo Guanzhong: *Three Kingdoms*. Foreign Language Press, Beijing, 2006.
- Shi Nai'an & Luo Guanzhong: *Outlaws of the Marsh*. Foreign Language Press, Beijing, 2005.
- Wu Cheng'en: *Journey to the West*. Foreign Language Press, Beijing, 2006.
- Cao Xueqin & Gao E: *A Dream of the Red Mansions*. Foreign Language Press, Beijing, 2005.
- Wu Ching-tzu: *The Scholars*. Foreign Language Press, Beijing, 1956.
- Chin P'ing Mei: *The Golden Lotus*. Routledge & Kegan Paul, London, 1972.
- Gao Xingjian: *Soul Mountain*. Harper Perennial, 2001.
- Gao Xingjian: *One Man's Bible*. Harper Perennial, 2002.
- Gao Xingjian: *The Case for Literature*. Yale UP, 2007.
- Gao Xingjian: *Buying a Fishing Rod for My Grandfather*. Harper Perennial, 2005.
- Gao Xingjian: *The Other Shore*. The Chinese UP, 2000.
- Gao Xingjian: *Snow in August*. The Chinese UP, 2003.
- Gao Xingjian: *The Other Shore*. The Chinese UP, 2000.
- *Ink Paintings by Gao Xingjian*. Homa & Sekey Books, 2002.
- Mo Yan: *Red Sorghum*. Arrow Books, 2003.
- Mo Yan: *The Garlic Ballads*. Methuen, 2006.

Irodalom – könyv

- Mo Yan: *Shifu, You'll Do Anything for a Laugh*. Methuen, 2003.
- Mo Yan: *Big Breasts and Wide Hips*. Arrow Books, 2006.
- Mo Yan: *Republic of Wine*. Arcade Publishing, 2012.
- Mo Yan: *Life and Death are Wearing Me Out*. Arcade Publishing, 2012.
- Mo Yan: *Pow!* Seagull Books, 2012.
- Mo Yan: *Sandalwood Death*. University of Oklahoma Press, 2013.
- Mo Yan: *Change - What Was Communism?* Seagull Books, 2012.
- Angelica Duran & Yuhan Huang (eds.): *Mo Yan in Context: Nobel Laureate and Global Storyteller*. Purdue UP, 2014.
- Izabella Łabędzka: *Gao Xingjian's Idea of Theatre: from the Word to the Image*. Brill, Leiden, 2008.
- Herbert A. Giles: *A History of Chinese Literature*. D. Appleton and Company, 1927. <http://www.gutenberg.org/files/43711/43711-h/43711-h.htm>
- Lai Ming: *A History of Chinese Literature*. Cassell, 1964.
- Liu Wu-chi: *An Introduction to Chinese Literature*. Indiana UP, 1966.
- Ch'ên Shou-Yi: *Chinese Literature: a historical introduction*. Ronald Press, 1961.
- Feng Yuan-Chun: *A Short History of Classical Chinese Literature*. Foreign Language Press, 1958.

Irodalom – könyv

- Margaret Berry: *The Chinese Classic Novels: An Annotated Bibliography of Chiefly English-Language Studies*. Routledge, 2011.
- Mo Yan: *Frog*. Hamish Hamilton, 2014.
- Yan Lianke: *Dream of Ding Village*. Corsair, 2012.
- *Chairman Mao Would Not Be Amused*. Grove Press, 1995.
- Fumiko Hayashi: *Floating Clouds*. Columbia University Press, 2006.
- William Faulkner: *Wild Palms*. Chatto & Windus, 1939.
- William Faulkner: *Novels 1936-1940*. The Library of America, 1990.
- Pu Songling: *Strange Stories from a Chinese Studio*. T. Werner Laurie, 1909.
- Giuseppe Tomasi di Lampedusa: *Il Gattopardo*. Everyman's Libaray, 1991.

Irodalom – film

